

fan

KLIF EN GAAST

Ald nijs út Gaasterlân

ZUYDER

ZEE

- Koorenslofs
- Versallen Earken
- Stollen mee Steenen
- Steenenide Bânen

Colofon

Fan Klif en Gaast is een uitgave van de Stichting Histoarysk Wurkferbân Gaasterlân. Het tijdschrift verschijnt twee keer per jaar, in juni en december.

Nummer 25, december 2018

Redactie:

Aafke Meinesz	a.f.meinesz@ziggo.nl	tel. 0514 - 604718
Auke Hylkema	auke.hylkema@ziggo.nl	tel. 0514 - 603936
Sietske Dijkstra	stichtinghwg@gmail.com	tel. 0514 - 602299

Er zijn twee vacatures.

Vormgeving en opmaak:

Ankemarije Wittens-Dam	info@ankemarijedamdesign.nl
ISSN - nummer:	1876 - 8091

De Stichting Histoarysk Wurkferbân Gaasterlân, emailadres: stichtinghwg@gmail.com, stelt zich tot doel de geschiedenis van Gaasterland te bestuderen en de kennis daarover te verspreiden en te bevorderen. Onder Gaasterland wordt verstaan de geografische streek van Reade Klif tot en met Spannenburg en van de Wâlde tot en met Tacozijl. Veel informatie kunt u vinden op ons internetadres: www.geschiedenisgaasterland.nl

Donateurs van het Histoarysk Wurkferbân Gaasterlân ontvangen het tijdschrift gratis. U wordt donateur door minimaal € 12,50 - per jaar over te maken op rekeningnummer NL84 RABO 01540.26.395 t.n.v. de Stichting Histoarysk Wurkferbân Gaasterlân te Balk. Vergeet niet daarbij uw adresgegevens te vermelden! Wilt u ook iets in dit tijdschrift publiceren over de geschiedenis van Gaasterland? Neem dan contact op met de redactie.

Secretariaat Histoarysk Wurkferbân Gaasterlân: Sietske Dijkstra,
Meerweg 8, 8561AT Balk, tel. 0514 - 602299,
email: stichtinghwg@gmail.com

Het Histoarysk Wurkferbân Gaasterlân heeft een verjaarskalender uitgegeven. Deze eeuwigdurende kalender bevat fraaie oude afbeeldingen van alle Gaasterlandse dorpen en van Sleat. De ansichten zijn afkomstig uit de verzameling van Herman Mous.

Iedereen die donateur is of wordt van het Histoarysk Wurkferbân Gaasterlân krijgt de kalender gratis. Hij is ook los te koop voor € 8,00 bij het secretariaat van het HWG.

Foto voorpagina: Van der Wal's Rusthuis in Sloten.

Voorwoord

De vrijwilligers van het Histoarysk Wurkferbân Gaasterlân hebben zich weer intensief beziggehouden met het verleden, het heden en de toekomst.

Het verleden: In de afgelopen periode heeft het H.W.G. zich laten zien met de tentoonstellingen over de Belgische militairen in Gaasterland 1914-1918; met een huiskamer uit de vijftiger jaren in de bibliotheek; met een lezing over ouderdomsbepaling van boerderijen; met een lezing over de Molukkers op de Wyldemerk en met de luisterwandeling Balk Boterdorp. *Het heden:* de tentoonstelling rondom "Marijke Meu" in de Balkster bibliotheek is nu te bezichtigen; alle H.W.G.-boeken en tijdschriften zijn geïnventariseerd; een publicatie over de kerkstrijd van de Gereformeerde Kerk in Hersteld Verband 1926-1946 is in de maak en Gaasterland in de 2e Wereldoorlog wordt op internet gezet. *De toekomst:* Er wordt nagedacht over een grote tentoonstelling over Handel en Industrie in de Zuidwesthoek vanaf 1851; en een lezing over de Belgen tijdens WO I in Friesland en Gaasterland staat voor 24 januari 2019 op de rol, als afsluiting van de reeks tentoonstellingen in Mar & Klif.

Het komend jaar mag PostNL de prijs van een postzegel verhogen met 4,8 procent, waardoor die vanaf januari € 0,87 per brief gaat kosten. Het argument is dat steeds meer berichten en foto's gratis worden verstuurd via alle sociale netwerken. Het resultaat van de verhoging zou weer kunnen zijn dat men nog minder post gaat versturen en nog meer gaat telefoneren, e-mailen en appen. En dan kom je in een vicieuze cirkel terecht, want dan moet de prijs van de postzegel weer extra verhoogd worden, of de post wordt niet meer alle dagen bezorgd. Het HWG ziet nadelige gevolgen van die steeds duurder wordende postzegel. Personen en instanties zullen wellicht minder brieven, foto's en notities verzenden die in de archieven van bijvoorbeeld de overheid worden opgeslagen. De overheid zelf stuurt de correspondentie nu ook al grotendeels via e-mail en www.mijnoverheid.nl. Nu zijn er in de dossiers nog allerlei toelichtingen en achtergrondinformatie te vinden die het originele document verduidelijken. Verder krijgen familieleden en kennissen in het buitenland wellicht minder brieven, omdat er verslag gedaan wordt via de sociale media. Voor historici is er dus steeds minder nieuws te vergaren en archieven worden niet meer aangevuld.

In dit nummer leest u het vervolg van de wandeling door Gaasterland in 1840 door archivaris W. Eekhoff uit Leeuwarden. Een uitgebreid verhaal over het echtpaar Van der Wal en het Van der Wal's Rusthuis in Sloten door Aafke Meinesz en Diet Algra vormt dit keer de hoofdmoot. En tot slot is er ter lering en vermaak weer een puzzel.

U krijgt alvast waardevolle Goede Kerstdagen 2018 en de allerbeste wensen voor het jaar 2019 toegewenst. Wij doen dat alleen via dit tijdschrift. Het is een besparing van 225 postzegels.

Jan Geert Vogelzang, voorzitter H.W.G.

*Komen er minder
archiefdocumenten
door de steeds duurder
wordende postzegel?*

Handboek voor reizenden door de steden en voornaamste oorden van de Provincie Friesland door W. Eekhoff, Archivaris van de stad Leeuwarden.

Uitgegeven te Leeuwarden bij G.T.N. Suringar, 1840.

(.....) REISTOGTJES VAN TWEE OF MEER DAGEN

Hoofdstuk XIII. Naar en door Gaasterland enz. DEEL 2

Bij het verlaten van *Galama-dammen*, in den vroegen morgen van den volgenden dag, kan men nu langs een korteren weg *Rijs* bereiken, door aan het einde van den Slaperdijk niet regtsaf te slaan naar *Hemelum*, of linksaf naar den grooten Noordwolder Veenpolder, waar de turfgraverijen van zooveel belang zijn, - maar door regtuit de zuidelijke rigting te vervolgen, waarna men (eerst links- en daarna regtsaf) dadelijk de voorzijde of de eerste laan van *Rijs* bereikt. - Dit uitgestrekte buitengoed wordt thans bewoond door den Grietman JHR. G. R. G. VAN SWINDEREN. Eertijds stond niet ver van hier eene stins van het geslacht GALAMA, bij een buurtje *Rijs* genoemd, geheel door uitgestrekte heidevelden omringd. Sedert dat gebouw met de daartoe behoorende landen door het geslacht THOE SCHWARTZENBERG tot een Jagthuis gebruikt werd, ontving het wel eenige verbeteringen, maar eerst in het laatst van de 17de eeuw, toen de Heer DE WILDT, Secretaris van de Admiraliteit te *Amsterdam* en Geheimraad van Koning WILLEM, daarvan eigenaar werd, onderging dit oord aanzienlijke verandering. Met groote moeite, ijver en kosten begon deze de nog ongerepte natuur te vervormen, de woeste gaasten of hoogten te effenen, te ontginnen en tot bosschen, wei- en bouwlanden aan te leggen, welke, te zamen met breede wegen en lanen doorsneden en omgeven, een nagenoeg regelmatig vierkant landgoed vormden, van ongeveer drie à vier uren gaans in den omtrek. Bovendien liet hij daarbinnen verscheidene vee-, koren- en tabaksschuren bouwen, en eindelijk aan de noordzijde dat landhuis stichten, hetwelk wij ter regterzijde aan den weg naar *Oldemirdum* ontmoeten; terwijl eene later gebouwde herberg daarmede, het verblijf in dit aangename oord bevorderlijk is. Zoowel de verschillende kruislanen als de meer tot het huis behoorende tuinen enz. bieden verscheidenheid van beplantingen en gezigten aan. Weldra echter doet zich eene grootsche en geheel natuurlijke partij op, wanneer men, voorbij uitgestrekte bosschen van kaphout en goede bouwlanden, de zacht rijzende en dalende laan en rijweg volgt tot op de halven afstand van *Oldemirdum*. Aan de regterhand is daar een binnen- of houtweg, welke men tot op deszelfs hoogste punt, ook met rijtuig, moet volgen. Hier is een treffend gezigt, vooral naar het westen, op *Rijs*, de daarvoor gelegene woningen, bouwlanden en watertjes, - naar het noorden op hooge en digte bosschen, - naar het zuiden over de zee, - naar het oosten op het bevallige dorpje *Oldemirdum*. met bouwlanden nevens en het hoogstammige *Joldrenbosch* vóór zich. In mijn oog is dit het schoonste punt in Gaasterland, inzonderheid wanneer het door de morgenzon van over de Zuiderzee verlicht wordt.

Zeer vermoedelijk bedoelde de Dichter Mr. J. VAN LENNEP vooral dit plekje en dit gezigt, toen hij die fraaije dichtelijke beschrijving van Gaasterland gaf. Zoowel om hunne schoonheid als om de weinige bekendheid van deze verzen, willen wij dezelve hier mededeelen:

Roeme Arnheems lustwarande op liefelijke dreeven,
Roem' Haarlems weeld' rig oord op duizendvoudig schoon.
Niet minder eer zij u, o Gaasterland! gegeven,
Niet min bekoorlijkheên spreidt ge aan het oog ten toon.
In 't heuvelachtig dal, waar Flevoos groene stroomen,
Door weeringen noch dijk, maar door natuur weêrstaan,
Al kabb'lend' aan den voet der Friesche Zuiderzoomen,
Den oever lekken, en tevreden rugwaart gaan,
Daar rust, in koele schaaûw van eik- of elzenblâren,
De moede reiziger na 't slooven van den dag;
Daar blijft zijn oog, verrukt, verbaasd in 't ronde staren,
Terwijl hij zachte koelte en kracht hervinden mag.
Hier kunnen, heinde en veér, zijne oogen zich vermeiden
Op velden goudgeel graan als onafzienbare zeên.
Ginds komt langs 't malsche groen der vette klaverweiden
De melkster met haar' vracht al zingend' aangetreên.
Wat wijder lagcht, omheind van olmen of abeelen,
Hem 't schitt'rend koolzaad of de bleeke boekweit toe,
Daar vink en nachtegaal hun orgeltoontjens kweelen
In hagedoorn of mei, den veldzang nimmer moê,
Hun teeder maatgeluid komt liefelijk zich paren
Aan 't kabb'lend golfgeklots van 't gindsche Slootermeer,
Waar 't vlugge speeljacht zeilt en dartelt op de baren,
Waar 's visschers ranke boot haar' prooi zoekt keer op keer.
Dan, verder voortgetreên langs welige landouwen,
Toont ons het nijv're Balk zijn weelde en rijkdom aan,
In bosschen, dicht geplant, in keurige gebouwen,
In boomen, vol van ooft, in schuren, zwaar belaân.
Dan hemel! welk tooneel houdt ginds mij opgetogen,
Langs 't zandig heuvelpad door 't dennebosch getreên?
Wat schouwspel vol van pracht vertoont zich aan mijne oogen?
Wat zie ik aan mijn' voet, en, over 't koren heen?
't Zijn, breede Zuiderzee! uw witbeschuimde waat'ren,
Die, schroomend leed te doen aan zoo volmaakt een oord,
De kusten groeten, en met zacht en vreedzaam klaat'ren,
Op 't zandgruis breeken dat zij voeren aan hun boord. (*)

Van het genoemde punt vervolgt men nu dien zelfden houtweg, welke, langs het vermelde *Joldrenbosch* van hooge opgaande dennen spoedig naar *Oldemirdum* voert, terwijl dóór dit bosch een voetpad loopt, dat langs schoone en hooge bouwvelden het dorp aan eene andere zijde kan doen naderen.

Oldemirdum, de geboorteplaats van den vermaarden Wiskundige HENRICUS AENEAE, den leermeester van den grooten NIEUWLAND, is inderdaad het middelpunt van het schoonste en boschrijkste gedeelte van Gaasterland. Het nette kerkje, maar meer nog het kerkhof zelf is bezienswaardig door de veelsoortige gezigten op de omstreken. Als wandeling rondom het dorp is er geene aangenamer, dan van hier op *Nijemirdum* en *Sondel*, van daar naar *Lijklamabosch* en verder westwaarts dwalende door het heuvelachtig woud tot naar den vermeldden houtweg en langs dezen naar de zuidzijde van het dorp. Maar die koers is zonder gids moeilijk te vinden, en dient ook geene doortrekkende reizigers. Voor dezen staan van hier twee wegen ter keuze open. Heeft men weinig tijd, dan zal men het best doen, den weg noordwaarts voorbij de kerk in te slaan en den middelsten van de drie wegen te houden. Deze toch leidt door een dicht en heuvelachtig bosch, van hooge eiken, beuken, sparren enz. en laag kaphout, over de zoogenoemde *Elfbergen*, de *Zwarte school* en *Herkebosch* en vervolgens voorbij bouwlanden naar de *Wildemarkt*. Het is bekend dat op dezen kamp lands aan de linkerzijde van den weg, waarachter weleer het klooster *Hospitaal* lag, sinds onheugelijke tijden jaarlijks in Augustus eene kermis en paardemarkt wordt gehouden, waaraan de van zooden opgeworpene banken, kuilen en andere kenteekenen nog herinneren. Of nu dit overoud landvermaak, welks oorsprong misschien tot de heidensche volksfeesten opklimt, zijn naam van de vroegere woeste, *wilde* vreugde der bezoekers ontleent, is twijfelachtig, ofschoon hetzelfde juist om deze redenen in vroegeren tijd door 's Lands Staten is verboden geweest, en later altijd onder toezigt van het Grietenij-Bestuur is gehouden. Van hier leiden twee regte rijwegen, ter wederzijden van de Luts, naar het aanzienlijke vlek *Balk*.

Bij eenige meerdere ruimte van tijd doet men beter *Oldemirdum* aan de oostzijde te verlaten en den weg te nemen voorbij den hoogen antieken toren van *Nijemirdum* naar *Sondel*, beide door fraai geboomte, weiden en bouw akkers omgeven. Het laatste dorp wordt tevens versierd door het Buitengoed *Beuckenswijk*, van den Heer Mr. BAVIUS ANTONIUS VAN HYLCKAMA, waar, aan het einde van het bosch, naar den zeekant een heuvel is, waarop een zomerhuis staat, welks plat dak een ruim land- en zeegezignt aanbiedt.

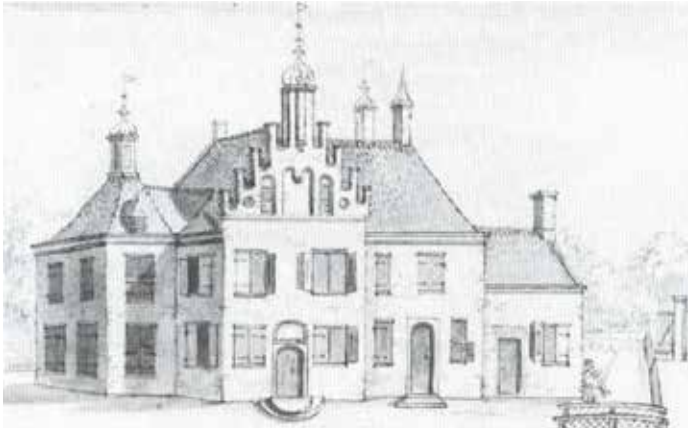
Indien bijzondere omstandigheden niet verplichten van *Sondel* oostwaarts naar *Takozijl* en *de Lemmer*, of noordwaarts naar *Wijkel* te rijden, zoo vervolgen wij ons reisplan door aan de westzijde van *Sondel* regtsaf over de bouwlanden, of langs den tweeden weg, boschwaarts te gaan, ten einde, door den langen eiken- en dennenlaan, het diep in het woud gelegene, onbewoonde *Lijcklama-bosch* te bezoeken; verder voorbij

Zo heeft *Beuckenswijk* er ongeveer uit gezien, zie www.riedo.nl

dit landhuis eerst west- en daarna vóór de beukenlaan, de *Zwarte Singel* genoemd, zuidwaarts de schoone boschrijke oorden van de *Elfbergen*, de *Zwarte school* en *Herkebosch* te doorkruisen en vervolgens noordwaarts over de *Wildemarkt* naar *Balk* te keeren. Niemand zal zich dezen togt door het hart van Gaasterland beklagen: want gelijk het mij onmogelijk is, hier al de rigtingen der wegen derwaarts naauwkeurig aan te wijzen, of het groot aantal boschpaden, meest door de houthakkers gemaakt, te vermelden, - evenmin zal ik hier buiten het plan van dezen korten reiswijzer gaan om de schoonheden van verschillenden aard te schetsen, welke men in deze oorden ontmoet. Bovendien is Gaasterland rijk in geschiedkundige en plaatselijke bijzonderheden, welke ik, korthedshalve, verplicht ben hier voorbij te gaan. Zoo had ik, om slechts iets te noemen, moeten spreken over het oude en hooggelegene dorp *Harich*, de vroegere hoofdplaats der grietenij, van waar men een heerlijk gezigt op de bosschen naar het oosten en op de vlakke weiden en meren naar het westen heeft; in welks kerk nog een fraai Grafmonument is van het geslacht RENGERS, en welks pastorie, de voormalige *Minnema-State*, thans welligt nog de eenige, zwaar gebouwde, stins in *Friesland* is; - over het eenzame, romanesk gelegene dorpje *Rugahuizen*, waar de uit *Frankrijk* verdrevene Protestanten tusschen 1686 en 1718 eene kolonie gesticht hebben, van welke nog eenige sporen, zelfs nog Fransche adellijke grafstenen, even als te *Harich*, overig zijn; - over den belangrijken vangst van houtsnippen, welke in de bosschen met groote netten geschiedt; - over de beroemde fontein te *Oldemirdum*, welke, op een heuvel, heerlijk bronwater gaf, doch die onlangs moedwillig bedorven en vergraven is, énz. enz. -

Balk is inderdaad een schoon en aanzienlijk vlek en bevat nog al nette huizen en over het hooge Grietenijhuis, waaraan de Waag verbonden is, twee goede Logementen. Ook de handel is hier niet onbelangrijk. Opmerkenswaardig zijn op deze plaats het allereenvoudigste Vermaanhuis, de Godsdienstoefeningen, bijzondere kleding en levenswijze van de achtenswaardige Doopsgezinden of Oude-Friezen, welke hier nog de eenige gemeente in dit gewest uitmaken.

Tekening
van de stins
MINNEMASTATE
in Harich rond
1720 door
J. Stellingwerf

Zuidoostwaarts van *Balk* loopt een fraaije, beplante weg, met afwisselende gezigten op het Slootermeer aan de linker- en op bouwland, weiden en bosschen, waaronder ook het buiten van den Heer RENEMAN, *Meerzigt*, aan de rechterzijde, naar *Wijkel*. Dat hier weleer de beroemde Vestingbouwkundige MENNO BARON VAN COEHOORN gewoond heeft op de, voor een klein gedeelte nog bestaande, buitenplaats Meerenstein, later ook door den niet minder beroemden Staatsman en Dichter ONNO ZWIER VAN HAREN bewoond; - dat in de kerk van dit dorp de prachtige Graftombe VAN COEHOORN, een der schoonste stukken van beeldhouwkunst in ons land, wordt gevonden, - dit zal wel weinigen reizigers onbekend zijn en evenmin zal eene aansporing om dit stuk te gaan zien hier noodig zijn.

Kort en aangenaam is de afstand van *Wijkel* voorbij het buiten *Zorgvliet*, het eigendom van den Grietman Jhr. G. R. G. VAN SWINDEREN, naar het nette stadje Slooten, hetwelk van de doorvaart van schepen naar *Takozijl* en *de Lemmer* de meeste levendigheid ontvangt, en waarin buiten de Hervormde- en vernieuwde R.C. kerk, het stadhuis en het nieuwe schoolgebouw daarachter, weinig meer de opmerking verdient dan de beplante vijfhoekige wallen. Van daar werpe men nog een blik op de bezochte Gaasterlandsche bosschen, op het *Slootermeer* en de verdere vlakke omstreken van dit stadje, waarvan de gezigteinder aan de noordzijde bepaald wordt door de schoone boschrijke omstreken van *Tjerkgaast*, *Langweer*, *Huis ter Heide* en de *Joure*.

Indien men naar het westelijk gedeelte van *Friesland* terug moet keeren, zoo leidt de kortste weg over *Balk* naar het hooge en schoon gelegene *Harich*. Verder strekt de rijweg tot aan den handwijzer, waarbij men de Bokkelaan regts opslaat, en over den Rijn in den belangrijken *Noordwolder Veenpolder* komt. Bij het nette dorp *Oudega* draait men nu linksaf, om langs de bezienswaardige veengraverijen van *Kolderwolde* eerst *Hemelumer Nijeburen* en daarna *Galama-dammen* weer te bereiken.

De nalatenschap van Gerben van der Wal en Trijntje van der Wal-Tromp.

Eind december 2017 organiseerde de Stichting Histoarysk Wurkferbân Gaasterlân voor haar vrijwilligers een bijeenkomst in Sloten. Al wandelend door het stadje kwam de 'Van der Wal Stichting' ter sprake. Reden voor ons, verre familieleden van Gerben van der Wal, om in onze familiegeschiedenis te duiken. Wat weten wij zoal van Gerben van der Wal en zijn vrouw Trijntje van der Wal-Tromp, die na hun overlijden de stad Sloten het grootste deel van hun vermogen nalieten in de vorm van de Stichting Studiefonds Van der Wal-Tromp en de Stichting Van der Wal Fonds / Van der Wal's Rusthuis.

Gerben Gerrits van der Wal (geb. 17 december 1856 te Sloten en overl. 5 mei 1944 te Balk), stamde af van Symen Sybes (geb. rond 1710), visser te Gaastmeer, en Antje Foekes. Hun zoon Foeke Symens van der Wal (geb. in 1735 in Gaastmeer en overl. 1820 te Nijega) vestigde zich als visser in Nijega. In 1811 nam hij met zijn gezin, net als nog 3 andere families in de marie Hemelumer Oldephaert en Noordwolde (H.O.N.), als achternaam Van der Wal aan. Uit zijn huwelijk met Nies Ennes is een uitgebreid nageslacht voortgekomen van schippers, kooplieden en landbouwers.

De vader van Gerben, Gerrit Foekes van der Wal (geb. in 1817 in Nijega), beurtschipper, winkelier en koopman van beroep, vestigde zich in 1840 in Sloten op nr. 82, alwaar hij ook raadslid van de gemeente Sloten werd. Na het overlijden van zijn eerste vrouw Cornelia van der Schuit in 1844, bleef hij achter met zijn vierjarig nog in Nijega geboren zontje Foeke en tweejarig dochtertje Zwaantje. In 1846 hertrouwde Gerrit met Grietje Dirks van der Gaast (geb. in 1820 in Follega), dochter uit een rijk boerengeslacht. Door de neefjes en nichtjes van de Van der Gaastkant werd het echtpaar 'omke en muoike skipper' genoemd.

Gerrit Foekes van der Wal en Grietje Dirks van der Gaast, de ouders van Gerben van der Wal. Dat Gerrit ook schipper was, is te zien aan het gouden ringetje in zijn oor.

Uit dit tweede huwelijk van Gerrit met Grietje werden tien kinderen geboren, waarvan twee levenloos. Gerben, geboren op 17 december 1856, was de zesde in de rij.

De Van der Wal's waren niet gemakkelijk van aard en er was dan ook vaak ruzie in de familie. Zo was dit ooit zichtbaar op het kerkhof van Tjerkgaast. Daar lagen acht grote grafzerken op een rij, zeven direct naast elkaar en de achtste een eindje verder op. Hier lag 'Eile Sjouk', Sjoukje Koopmans, de vrouw van Eile, de derde zoon van Gerrit van der Wal en Grietje van der Gaast, begraven. De familie meende dat ze niet in een aaneensluitende rij kon liggen, want ze paste niet bij de familie.

Toen Gerrit van der Wal in 1875 overleed was hij in goede doen. Hij had aan de Voorstreek een fouragehandel en daarnaast ook nog een nering in boter en kaas. Verder bezat hij drie zaten en een aantal huizen in Sloten. De jongste zoon Gerben, nog maar 18 jaar oud, nam de zaak over. Daar hij minderjarig was, was hiervoor een 'handlichting' nodig. Deze werd hem verleend door het kantongerecht in Lemmer. Zo kreeg hij alle bevoegdheden om zaken te doen als koopman in het bedrijf van koloniale- en kruidenierswaren, winkelier en schipper en hij vestigde zich op nr. 87 in Sloten.

In januari 1877 deed zich een groot drama in de familie voor. Gerbens halfbroer Foeke Gerrits van der Wal, slechts 37 jaar oud, en oom Gerben Foeke van der Wal verdrongen bij de scheepsramp met de Willem III op de Fluessen (zie: Fan Mar en Klif nr. 18 van juni 2015). Foeke had jarenlang als kapitein op de Willem III gevaren en maakte de laatste reis van het schip mee als passagier. Hij had het schip vlak voor de ramp verkocht. Foeke's eerste echtgenote Pietertje Dijkstra was in 1874 overleden bij de geboorte van hun achtste kind, dat levenloos werd geboren. In 1876 hertrouwde hij met Gooits Roosjen, die ten tijde van de scheepsramp zwanger was van hun eerste kind, dat later in dat jaar in augustus werd geboren en naar zijn vader Foeke vernoemd werd. De zeven kinderen van Foeke en Pietertje, in de leeftijd van 4 tot 14 jaar, waren zo dus wees geworden en werden ondergebracht bij familie. Grietje van 8 jaar en Trijntje van 4 jaar gingen wonen in Sloten bij oom Gerben. Gerben, toen 20 jaar oud en hoofd van de familie, woonde samen met zijn moeder en zusters Eelkje, Geeske en Pietertje, respectievelijk 27, 22 en 14 jaar oud. Moeder Grietje van der Gaast stierf in datzelfde jaar op 17 maart.

Zakelijk ging het Gerben voor de wind. Hij bleek op en top een koopman te zijn. Hij stond aan het hoofd van een zeer grote kaas- en roomboterhandel. Met Willem Smilde dreef hij onder de naam Firma Smilde & Van der Wal een olieslagerij in Leeuwarden en Akkrum. Daarnaast handelde hij ook nog in boerderijen en landerijen. Pas op 24 mei 1900, nadat zijn zusters en nichtjes het huis hadden verlaten, trouwde hij op 44 jarige leeftijd met Trijntje Michiels Tromp uit Woudsend.

Trijntje Michiels Tromp (geb. 16 juli 1863 te Woudsend en overleden 7 maart 1925 te Leeuwarden), was een nakomeling van de welbekende en gefortuneerde familie Tromp uit Woudsend, die met name bekend geworden is door de scheepsbouw en verzekeringen. Hylke Michiels Tromp (geb. in 1675 en overl. in 1759 te Woudsend) was van beroep sloopstimmerman en startte eind 1699 met de scheepsbouw, die in de 18de eeuw een

grote vlucht zou nemen. Trijntjes vader Michiel Hylkes Tromp (geb. 24 oktober 1824 te Ypecolsga en overl. 29 januari 1915 te Leeuwarden) was koopman en burgemeester van Wymbritseradeel. Haar moeder Sipkjen Sipkes de Boer (geb. 10 april 1830 te Indijk en overl. 30 juli 1902 te Woudsend) was een boerendochter. Uit het huwelijk van Michiel en Sipkjen werden 6 kinderen geboren, drie zonen, allen Hylke genaamd, waarvan 2 op zeer jeugdige leeftijd overleden en drie dochters, Trijntje, overleden nog geen maand oud, Beeuw en Trijntje.

Trijntje trouwde toen ze bijna 37 jaar oud was in gemeenschap van goederen met Gerben van de Wal. Als bruidsschat nam zij een aantal zaten en landerijen mee. Gerben had intussen, naast hetgeen hij geërfd had, ook het nodige verdiend, zodat het echtpaar zeer gefortuneerd was.

Gerben Gerrits van der Wal en Trijntje Michiels Tromp geschilderd door Bauke Ykema

Het huwelijksleven van Gerben en Trijntje.

Na het huwelijk vestigde het echtpaar zich in Huizum. De internationale handel in kaas en boter kon in Leeuwarden worden voortgezet, terwijl de handel in Sloten tot een einde kwam. In de in 1903 in Sloten met medevennoten opgerichte N.V. Kaas- en Roomboterfabriek had Gerben grote financiële belangen. Voor de werkgelegenheid in het kleine stadje was de fabriek van immens belang.

Helaas ging niet alles bij het echtpaar over rozen. Zo bleef hun huwelijk kinderloos. Wel kreeg Trijntje in 1906, tot grote schande van de familie, er twee halfbroertjes bij. Haar vader Michiel Hylkes Tromp was in 1902 weduwnaar geworden. Klaas van der Kooij, het inwonend dienstmeisje van 18 jaar, raakte van hem in verwachting van een tweeling Michiel Hylke en Klaas Michiel, waarvan de laatste na ongeveer een half jaar overleed. Dit leidde in Woudsend tot één van de meest opzienbarende en spraakmakende gebeurtenissen. Meerdere ballades over de oude gijsaard en zijn jonge

dienstmeid deden de ronde. De commotie was groot, niet alleen in de familie, maar ook bij het gemeentebestuur. Michiel Tromp was ondanks zijn leeftijd van 81 jaar nog steeds burgemeester van Wymbritseradeel en kon als zodanig niet meer gehandhaafd blijven. Zelfs de Staten van Friesland bemoeiden zich er mee en dit leidde tot zijn aftreden. Zijn zoon Hylke Michiels Tromp (geb. 9 februari 1866 te Woudsend en overl. 14 mei 1935 te Den Haag), vanaf 1893 burgemeester van Hemelumer Oldephaert en Noordwolde, nam het verzoek om de plaats van zijn vader in te nemen aan. Vader Michiel werd bij Trijntje en Gerben in Huizum in huis genomen alwaar hij in 1915 overleed.

Voor de familie van Klaaske had dit ook grote gevolgen. Haar vader was aanvankelijk boer maar werd in verband met financiële problemen timmerman. De familie woonde in een steeg in Woudsend. Tussen beide families vond een 'gentleman's agreement' plaats. De misstap werd afgekocht voor een groot bedrag van naar men zegt f. 40.000 - f. 50.000. Hiervan werd een boerderij uit 1773 met 40 pondemaat weiland in Nijega gekocht, waar Klaaske met haar zoontje, ouders en broer ging boeren. Rond 1932 verhuisde de familie naar de grote 'Bosma Pleats' (nu Waldwei 3 Elahuizen), waar Klaaske met haar broer tot 1957 geboerd heeft. Daarna gingen ze rentenieren in Woudsend. Mede door dit voorval, Klaaske overkomen, bleven zij en haar broer vrijgezel. Klaaske overleed in 1969.

Tijdens het wonen in Huizum pleegde Gerben op grote schaal belastingfraude, waarvoor hij veroordeeld werd. Uit schaamte liet hij zijn naambordje bij de voordeur verwijderen. Een keer met de bus reizend van Sloten naar Leeuwarden verloor hij zijn beurs bij de bushalte. De vinder had al gauw door wie de eigenaar van de beurs moest zijn, gezien het bedrag van f.10.000 dat er in zat. Een grote beloning voor de eerlijke vinder bleef uit. Gerben gaf hem bij het ophalen van zijn beurs in restaurant De Zeven Wouden, waar de vinder op dat moment als schilder werkzaam was, slechts de toezegging dat, wanneer er weer een boerderij geschilderd moest worden, er aan hem gedacht zou worden... De Van der Wals leefden sober, gaven niet onnodig geld uit en waren sociaal voelend. Trijntje was orthodox en zeer gelovig, Gerben voelde meer voor de Doopsgezinden en was voorstander van openbaar onderwijs.

Op 19 maart 1921 heeft Trijntje bij olografisch (handgeschreven) testament de Stichting Studiefonds Van der Wal-Tromp gevestigd te Sloten in het leven geroepen ten behoeve van kinderen die wegens onvoldoende financiële middelen niet konden

Het huis aan de Wikelerdyk dat Gerben van der Wal liet bouwen voor zijn boerderij en waar hij na het overlijden van zijn vrouw ging wonen in de huidige staat.

studeren. Hiervoor legateerde ze de helft in 'eene Zathe en Landen' te Tjerkgaast. Deze gehele zate werd door Gerben aangekocht bij de processen-verbaal van veiling en verkoop op 22 augustus en 5 september 1911 ten overstaan van notaris Mulder te Heeg. Trijntje overleed op 7 maart 1925 en op 19 maart 1925 werd haar testament tot na het overlijden van Gerben in bewaring gegeven bij notaris Poelstra te Leeuwarden. Na het overlijden van Trijntje verhuisde Gerben naar één van zijn boerderijen in Wijckel, nu Wikelerdyk 16 in Balk. Voor de boerderij liet hij een nieuw woonhuis zetten. De Duitse Alwina Rathing, die al als huishoudster bij het echtpaar in dienst was, heeft hem tot aan zijn dood verzorgd.

Of de echtelieden gezamenlijk hun testamenten hebben gemaakt is niet duidelijk, maar wel waarschijnlijk. Gerben heeft nadien al zijn vroegere 'uiterste' wilsbeschikkingen herroepen. Zijn laatste wilsbeschikking, eveneens olografisch, dateert van 24 augustus 1942 en ging in bij zijn dood op 5 mei 1944, evenals die van Trijntje. Het verhaal gaat dat Gerben destijds zo boos was toen hij geen overlijdensbericht van een neef had ontvangen, dat hij zijn familie ontferde en zijn verdere bezit aan de stad Sloten schonk.

In de familie Van der Wal gaat nog een ander verhaal over de erfenis. Geeltje Dijkstra, de vrouw van Dirk van der Wal, destijds boer in Teroele en zoon van de verdrongen halfbroer Foeke van der Wal, was in 1909 zwanger van haar vierde kind. Het echtpaar had al drie dochters, Hiltje, Pietertje en Grietje. Gerben zou gezegd hebben, dat als het vierde kind een zoon werd en de naam Gerben zou krijgen, hij later zou meedelen in de erfenis. Er werd een zoon geboren. Helaas was Geeltje koppig en vernoemde haar zoon naar haar vader Bouwe Jolle en zo ontging hem de erfenis.

Wiebrandus T. van der Leij, een achterneef van Grietje van der Gaast, noemt Grietje van der Wal als universeel erfgename. Grietje was de dochter van Gerbens jongste zuster Pietertje van der Wal, die trouwde met haar neef Jan van der Wal. Jan was aanvankelijk scheepsarts en officier van gezondheid o.a. in Magelang (Ned. Oost-Indië), Arnhem, Zijpe en St. Maartensbrug (NH) en vestigde zich later in Oldemarkt. Hij was ridder in de Militaire Willemsorde. Het waren twee van der Wals en dus ruzie. Op oudere leeftijd zijn ze nog gescheiden. Grietje was ongetrouwd en werkte als wijkzuster in Oosthuizen. Ze heeft haar kapitaal vermaakt aan het 'kankerinstituut'. Haar naam komt voor op de naamlijst van leden van het college van regenten van het rusthuis, met de vermelding 1951 - 1970.

De Stichting Studiefonds Van der Wal-Tromp.

De Stichting Studiefonds Van der Wal-Tromp gevestigd te Sloten werd door Grietje Michiels Tromp, overleden te Leeuwarden op 7 maart 1925, bij olografisch testament in leven geroepen. Het vermogen dat zij het fonds ter beschikking stelde, bestond uit: *de helft in eene ZATHE en LANDEN, te Tjerkgaast nabij Spannenburg samen groot een en dertig hectare, zeventien are en tien centiare alsmede de helft in een kwoteel aandeel opvaart aldaar, groot twee en twintig are negentig centiare, zulks onder bezwaar van*

levenslang vruchtgebruik ten behoeve van haar echtgenoot den heer Gerben Gerrits van der Wal, zonder beroep te Leeuwarden, aan wie zij bij haar zelfde testament dat vruchtgebruik legateerde.

Het olografisch testament dateert van 22 maart 1921 en is op 19 maart 1925 geregistreerd en in bewaring gegeven te Leeuwarden bij notaris Mr. P.D. Poelstra, destijds te Holwerd, met de volgende bepalingen:

- *dat de Stichting zal zijn gevestigd te Sloten (provincie Friesland) en ten doel zal hebben om uit de revenuen van het vermogen dier Stichting jaarlijks hoogstens vier jongelieden te laten studeren in de tuin-, landbouw- of zuivelbereidingswetenschappen;*
- *dat de beneficianten moeten geboren of woonachtig zijn in de Gemeenten Sloten, Gaasterland, Doniawerstal, Wymbritseradeel, Hemelum Oldephaert en Noordwolde, Lemsterland of Haskerland en bij voorkeur worden gekozen uit de bloedverwanten van de erflaatster en diens echtgenoot Gerben Gerrits van der Wal;*
- *dat het Bestuur der Stichting zal bestaan uit vijf leden en wel de Burgemeester van Sloten, die van Gaasterland en die van Doniawerstal, welke drie heeren de twee overige bestuursleden zullen benoemen en wel één uit de bloedverwanten van de erflaatster en één uit die van haren echtgenoot Gerben Gerrits van der Wal;*
- *dat tot de Stichting in eigendom behorende landen niet tot bouwland mogen worden omgelegd en dat de melk van het vee op de eigendommen van de stichting verkregen, moet worden geleverd aan de Zuivelfabriek Sloten te Sloten (provincie Friesland) althans zoolang die fabriek blijft bestaan of in werking is;*
- *dat de Bestuurders omtrent de belegging der Stichting zullen gehouden zijn op te volgen de voorschriften der tijdens hun functie van kracht zijnde wet omtrent de belegging van gelden van de minderjarigen;*
- *dat de Bestuurders hun betrekking zonder vergoeding of belooning zullen waarnemen, doch dat aan hen de bevoegdheid wordt toegekend om een Secretaris-penningmeester te benoemen op een vooraf door hen vastgestelde jaarwedde en om jaarlijks eene som van hoogstens tweehonderd gulden als uitgaaf in rekening te brengen ter bestrijding van reiskosten en de kosten hunner vergaderingen;*
- *dat aan de Bestuurders de bevoegdheid wordt toegekend om bij meerderheid van stemmen al zodanig besluiten te nemen en al zodanige regelen omtrent het vergeven van de Studiebeurzen en de verdere uitvoering van hunnen last vast te stellen, als zij voor verwezenlijking van het doel der Stichting zullen noodig of wenschelijk achten, mits die besluiten en regels niet strijden met dit testament.*

Pas op 5 mei 1944, toen Gerben van der Wal overleed, eindigde het vruchtgebruik en werd de Stichting Studiefonds Van der Wal-Tromp eigenaar van voornoemde helft van de 'Zathe en Landen'.

Gerben legateerde dit bij olografisch testament van 24 augustus 1942. Tevens voegde hij toe:

een perceeltje land aldaar, groot twintig are dertig centiare, een perceel hooiland op Buitenmeer onder Tjerkgaast, groot vier hectare veertig are en de percelen land te Tjerkgaast genaamd 'De Stykels' samen groot zeven hectare en vijftig are zestig centiare.

De Zathe en Landen met gehele opvaart is groot drie en veertig hectare een en vijftig are negentig centiare en tot 5 maart en 12 mei 1945 verpacht aan Thys Boersma voor drie duizend vierhonderd gulden per jaar:

Hij maakte het legaat onder uitdrukkelijke verplichting aan de legatarisse om ter haren koste de drie graven met grafstenen op het kerkhof te Tjerkgaast, waarin begraven liggen Gerrit Foekes van der Wal, zijn echtgenoot Grietje Durks van der Gaast en Trijntje van der Wal, ten allen tijde netjes te zullen onderhouden en schoonhouden en voorts dat het legaat moet worden uitgekeerd binnen een jaar na zijn overlijden, zonder bijberekening van rente en vrij van successierechten en kosten.

Het bestuur van de Stichting Studiefonds van der Wal-Tromp werd gevormd door Jacob Bakker, burgemeester der Gemeente Sloten, Halbe van der Goot, waarnemend burgemeester van de gemeente Gaasterland, Mr. Karel Hero Mulder, waarnemend burgemeester van de Gemeente Doniawerstal, Dr. Libbe van der Wal, rector aan het Gymnasium te Delft wonende te Delft en Dr. Michiel Hylke Tromp, arts, wonende te Utrecht.

Na de gemeentelijke herindeling in 1984 moesten aanvragers voor een beurs woonachtig zijn in de gemeenten Gaasterlân-Sleat, Wymbritseradiel, Skarsterlân, Nijefurd en Lemsterland.

Aanvankelijk was er geld beschikbaar voor studies die te maken moesten hebben met landbouw, tuinbouw en zuivelwetenschappen. Hieraan werden z.g. raakvlakstudies toegevoegd en wel milieukunde, biotechniek en bloemsierkunst.

De laatste statutenwijziging van het fonds dateert van 7 september 2011. Enkele punten hieruit zijn: dat de stichting is opgericht voor onbepaalde tijd en dat het beheer van het stichtingsvermogen, alsmede het beschikbaar stellen van de beurzen zoveel mogelijk geschiedt naar de letter van de strekking van de uiterste wilsbeschikking van mevrouw Trijntje Michiels van der Wal-Tromp.

De aanvankelijke plicht om de drie graven in Tjerkgaast van de familie Van der Wal te onderhouden is uitgebreid met het onderhoud van drie graven te Ypecolsga van de familie Tromp.

Het vermogen van de stichting bestaat uit hetgeen verkregen is uit de nalatenschap van het echtpaar van der Wal-Tromp en alle revenuen, vruchten en opbrengsten daaruit, subsidies en donaties en al hetgeen de stichting door erfstelling, legaat, schenking of op enigerlei andere wijze verkrijgt. Het streven is het vermogen in stand te houden. Wel is de boerderij bij Spannenburg, die veel onderhoudskosten met zich meebracht, in 2016 verkocht. Er is intussen 8.2 hectare land bijgekocht. Het land wordt verpacht voor ruim € 40.000. Het geld dat beschikbaar is voor de beurzen bedraagt zo'n € 10.000 per jaar, terwijl aan kosten zoals beheer en administratie (rentmeesterschap, bankkosten e.d.) ook € 10.000 opgaat.

Jaarlijks maken zo'n 8 tot 10 studenten, die woonachtig zijn in de gemeenten De Fryske Marren en Súdwest Fryslân en niet ouder zijn dan 27 jaar, gebruik van het fonds, ook als ze al uit andere bronnen een tegemoetkoming ontvangen. De beurzen worden verstrekt aan studenten, die een studie volgen in de groene richting vanaf

MBO opleiding tot universitair onderwijs en aan buitenlandse studenten die deze studie volgen in Friesland. Daarnaast komen in aanmerking promovendi uit dezelfde gemeenten die aan een Nederlandse universiteit een proefschrift schrijven ten behoeve van de instandhouding, verbetering en onderhoud van het buitengebied en de agrarische bedrijvigheid daarmee.

De groene sector is intussen ruimer genomen, zodat beurzen nu ook beschikbaar zijn voor studies zoals: voeding en diëtik, archeologie, agrotechniek en management, diermanagement, water- en milieumanagement, aardwetenschappen en opleiding tot fysisch-chemisch analist.

Bij het toekennen van een beurs wordt rekening gehouden met het inkomen van de ouders en van de student. Voor het studiejaar 2017/2018 geldt bij een bruto-inkomen tot € 25.000 een maximale beurs van € 1.635 en tot € 31.498 een beurs van € 1.060. Bij een bruto-inkomen hoger dan € 41.600 wordt geen beurs toegekend.

Gegadigden worden slechts éénmaal uitgenodigd voor een gesprek met een sollicitatiecommissie, die benoemd wordt door het bestuur. De bestuursamenstelling is intussen gewijzigd in de burgemeesters en locoburgemeesters van de gemeenten De Fryske Marren en Súdwest Fryslân, een bloedverwant van Trijntje van der Wal-Tromp en van Gerben van der Wal, bijgestaan door een secretaris-penningmeester.

Het toekennen van een beurs wordt vastgelegd in een overeenkomst. Uitbetaling van de beurs vindt twee tot drie keer per jaar plaats. De student is verplicht aan het einde van ieder studiejaar een verslag aangaande de vorderingen van de studie uit te brengen. Er wordt dan opnieuw gekeken welk bedrag voor de volgende studieperiode nodig is.

Het probleem waar het studiefonds momenteel tegen aan loopt is dat er nog maar weinig studenten in aanmerking komen voor een beurs, omdat de financiële toestand van de ouders te goed is.

De Stichting Van der Wal Fonds / Van der Wal's Rusthuis.

De uiterste wilsbeschikking van Gerben G. van der Wal, eigenhandig geschreven en

getekend op 24 augustus 1942 begint met *'ik ondergeteekende Gerben Gerritsz van der Wal, zonder beroep wonende te Wijckel gemeente Gaasterland, herroep bij deze alle mijne vroegere wilsbeschikkingen'*. Deze laatste wilsbeschikking ingaande bij zijn dood op 5 mei 1944, is een legaat aan de gemeente Sloten in Friesland, waarin alle zathen met hun aanhorigheden en landerijen worden genoemd. Te weten:

- een zathe en landen liggende aan de grindweg Sloten-Tjerkgaast totaal groot 55 ha en 54 are.
- een zathe en landen te Oudega H.O.N. groot 28 ha, 47 are en 78 ca.
- een zathe en landen te Koudum groot 22 ha, 3 are en 71 ca.
- een zathe en landen te Zandgaast (gem. Doniawerstal) groot 27 ha en 25 are.
- een zathe en landen aan de grindweg Follega-Doniaga groot 37 ha, 36 are en 60 ca.
- een zathe en landen te Hommerts groot 34 ha, 32 are en 42 ca.
- een zathe en landen te Eesterga groot 24 ha, 20 are en 70 ca.

Dus 7 zathen en ruim 229 ha land met hierbij de volgende bepaling: *'Mijne wensch is dat genoemde onroerende goederen nimmer worden verkocht of vervreemd, maar zoo mogelijk in den toestand zullen blijven en in den toestand zullen worden gehouden als ze zijn bij mijn overlijden'*.

- een som van f. 70.000 in contanten alles onder de verplichting voor de legataris om binnen anderhalf jaar te Sloten (Friesland) te stichten een gebouw voor ouden van dagen waarin metterwoon gratis kunnen worden opgenomen behoeftige mensen, zoowel echtparen als alleen wonende mannen en vrouwen, zonder aanzien van religie uit Sloten Friesland en wanneer zich geen voldoende aantal sollicitanten aangeven, ook uit Wijckel, die de ouderdom van 60 jaar hebben bereikt en waaraan de naam 'Van der Wal's Rusthuis' moet worden gegeven.

Hierbij kwam als toevoeging: *ik wensch dat de geschilderde twee portretten van mij en van mijn vrouw Trijntje M. Tromp en de twee geschilderde portretten van mijne ouders G.F. v.d. Wal en Grietje D. v.d. Gaast worden opgehangen in de Regentenkamer van het Rusthuis en dat de pendule met de twee ornamenten chinees bewerking ook in de regentenkamer worden geplaatst.*

Op de schoorsteenmantel in de regentenkamer staan, zoals bepaald in het testament, de klok met de kandelaars.

De zuivere inkomsten van de gelegateerde onroerende goederen moesten worden besteed aan de kosten van onderhoud en exploitatie van het rusthuis en de toelagen aan de bewoners en aan de gemeente Sloten.

Het legaat werd op 7 juli 1944 door gemeente Sloten aanvaard en bestond uit het Van der Wal Fonds en het Van der Wal's Rusthuis.

De Stichting Van der Wal Fonds.

Op 30 december 1983, vlak voor de fusie van de gemeenten Gaasterland en Sloten in 1984, is door de gemeenteraad van Sloten bepaald dat het fonds een aparte stichting werd 'De Stichting Van der Wal Fonds', waarvan de statuten in 2009 gewijzigd werden.

In het kort heeft de stichting tot doel:

- het beschikbaar stellen van gelden voor het nakomen van de verplichtingen die de gemeente Sloten op zich heeft genomen door aanvaarding van het gelegateerd vermogen
- het exploiteren, onderhouden en zo nodig uitbreiden en verbeteren van het Van der Wal's Rusthuis
- het beschikbaar stellen van gelden bestemd voor liefdadige, sociale en culturele of andere doeleinden ten behoeve van de stad Sloten en haar inwoners.

Het vermogen van de stichting wordt gevormd door het vermogen afkomstig uit het legaat van Gerben van der Wal, al hetgeen verkregen wordt door belegging en herbelegging van het hiervoor genoemde vermogen alsmede de revenuen hiervan, subsidies en donaties en hetgeen de stichting door erfstelling, legaat, schenkingen of op enigerlei andere wijze verkrijgt.

De stichting wordt bestuurd door een bestuur bestaande uit de burgemeester van de gemeente waartoe Sloten behoort (nu De Fryske Marren), een lid van de gemeenteraad bij voorkeur wonend in Sloten, een lid de Vereniging Plaatselijk Belang Sloten en een lid van de regentencommissie. Deze 4 benoemen de overige 3 leden: een (oud)notaris of kandidaat notaris bij voorkeur met een zekere binding met Sloten, een lid van de familie Van der Wal en een inwoner van Sloten. Hieraan zijn toegevoegd een administrateur en een rentmeester.

Het bestuur wordt voor het uitvoeren van haar taak bijgestaan door een regentencommissie, die bestaat uit de burgemeester van de gemeente waartoe Sloten behoort, de dienstdoende predikant van de Hervormde Gemeente Sloten, een persoon met kennis van c.q. betrokkenheid bij bejaarden en bejaardenhuisvesting, een lid van de familie Van der Wal en een lid te benoemen door de overige leden van de commissie. Zij zorgen voor het toewijzen van woningen in het rusthuis, het sociale contact met de bewoners en het behandelen van klachten en problemen van de bewoners.

Al voor de fusie van de gemeenten zijn enkele zaten verkocht i.v.m. te veel achterstallig onderhoud. Dit kon alleen na verlenen van goedkeuring door de Staten van Friesland. De regenten van de stichting hadden hierin slechts een adviserende stem. De hiermee verkregen opbrengst werd door de stichting gebruikt voor het kopen van een aantal woningen in Sloten, hetgeen eigenlijk niet mocht. De woningen zijn gerenoveerd en daarna zonder winstbejag doorverkocht aan inwoners van Sloten.

De stichting probeert het vermogen zoveel mogelijk in stand te houden. Intussen zijn op één na alle zaten verkocht en is met de opbrengst hiervan weer nieuw land gekocht. De 177 ha van 2016 is intussen uitgebreid tot 210 ha.

Als apart onderdeel van de Stichting Van der Wal Fonds is de Stichting van der Wal

Restauratiefonds opgericht. Hierin hebben de burgemeester en het raadslid van de gemeente geen zitting.

Recent is de oude stadsherberg gekocht en gerestaureerd en zijn er 3 bedrijven van Slotenaren in gehuisvest. Eerder al werd de oude brandweergarage aangekocht, afgebroken en vervangen door een nieuwe woning. Via de Vrienden van Sloten worden kleinere, maar wel dure herstelwerkzaamheden uitgevoerd, zoals het verfraaien van woningen, stoepen, hekwerken etc. Daarnaast worden jaarlijks vaste bedragen geschonken aan sociaal cultureel centrum De Poarte, de Korenmolen, het museum en 'het zwemmersplek'. Incidenteel worden bedragen beschikbaar gesteld voor Historisch Sloten, de watersportvereniging, muziekvereniging, gymnastiek vereniging etc. en voor festiviteiten.

Voor de bewaarschool en de openbare school, intussen beide opgeheven, werd jaarlijks een bedrag van f.150 beschikbaar gesteld voor feestjes en schoolreisjes. Nu krijgt de christelijke school jaarlijks een bedrag van € 250.

Aanvragers van een subsidie moeten een redelijke begroting en rekening overleggen en eerst elders (gemeente) proberen subsidie te bemachtigen. De stichting functioneert zo nodig als sluitpost.

*Links:
Ingang naar de
regentenkamer*

Plaquette in de hal van het rusthuis

Het Van der Wal's Rusthuis.

In het testament werd bepaald dat een som van f. 70.000 in contanten gebruikt moest worden voor het stichten van een rusthuis in Sloten, het Van der Wal's Rusthuis. Direct na WO II lukte het niet de bouw te realiseren. Alhoewel de gemeentearchitect dhr. J.H. Bouwman de plannen voor het rusthuis in 1949 ontwierp, duurde het nog tot 1951 voordat er gebouwd kon worden. De kosten in 1949 geraamd op f. 96.000 waren intussen verder opgelopen. De laagste inschrijving bedroeg nu al f. 120.000. Reden om de bouw onderhands op te dragen aan ondernemers uit Sloten. Het rusthuis bestond uit acht geheel op zichzelf staande woningen met als middenpartij een regentenkamer en was, zoals het testament vermeldde, bedoeld voor behoeftige echt)paren of alleenwonende

mannen of vrouwen, die er gratis mochten wonen. Een echtpaar moest samen 120 jaar oud zijn en een alleenstaande 60 jaar.

De selectie moest geschieden zonder aanzien des persoons. Religie mocht geen rol spelen. In principe moest men afkomstig zijn uit Sloten of Wijckel. De bewoners genoten wekelijks een toelage van f. 6 en op 16 juli en 16 december nogmaals f. 6 extra, 'die zij noch geheel noch ten dele mogen afstaan aan anderen, zelfs niet aan hunne naaste bloedverwanten'. De bedragen waren bestemd voor voedsel en kleding die tegen contante betaling gekocht moesten worden in Sloten. Men mocht geen schulden maken. Verder moest het gebouw er fris en rein uitzien. Uit de bewoners werden een opzichter en opzichteres aangesteld om toezicht te houden op de kleding van de bewoners en het beddengoed. Hiervoor ontvingen ze f. 2 extra. Dit gebeurt nu niet meer. Wel wordt nog het wekelijkse bedrag, intussen omgezet in euro's, twee maal per jaar uitgekeerd aan de bewoners.

In 2003 vond renovatie plaats. De acht woningen zijn teruggebracht naar zes en voldoen aan de eisen van deze tijd. Zolang men behoeftig is, mag men er blijven wonen. Zo niet, dan moet men binnen zes maanden verhuizen.

Voor een goed beheer van het rusthuis is er overleg tussen bewoners en regenten, die zo de nodige beslissingen kunnen nemen. De regenten worden gevormd door de burgemeester, een dominee, hoofd c.q. bestuurslid van een school van bij voorkeur openbaar onderwijs, een nazaat van Gerben van der Wal, een secretaris-penningmeester en i.v.m. het onderhoud van het gebouw, een aannemer.

De regentenkamer, die alleen voor vergaderingen van de bestuursleden en regenten van de stichtingen wordt gebruikt, is zeer sober ingericht. Aan de muur hangen de portretten van Gerben van der Wal en Trijntje van der Wal-Tromp, geschilderd door Bauke Ykema, en Gerrit Fockes van der Wal en Grietje van der Wal-van der Gaast. Helaas zijn ze niet in al te beste staat. Daarnaast staan op de schoorsteenmantel twee imari kandelaars en een imari klok afkomstig uit het huis van Gerben en Trijntje, zoals dat in het testament bepaald is.

Eén van de wandborden met de namen van de regenten.

Verder zijn er wandborden met de namen van bestuursleden en regenten, die de zorg droegen en dragen voor de nalatenschap. In het voorportaal van de regentenkamer is een plaquette aangebracht.

Conclusie.

Gerben van de Wal en zijn vrouw Trijntje van der Wal-Tromp waren en zijn nog steeds van grote betekenis voor de stad Sloten door de legaten, die ze de inwoners nalieten in de vorm van de Stichting Studiefonds Van der Wal-Tromp en de Stichting Van der Wal Fonds / Van der Wal's Rusthuis. Dit is niet alleen duidelijk zichtbaar in het stadje, waar alles er piekfijn uitziet, maar komt ook duidelijk tot uiting op sociaal en cultureel gebied. Van het studiefonds konden en kunnen armlastige jongeren tot 27 jaar uit de gemeente De Fryske Marren en Súdwest Fryslân, gebruik maken. Tot nu toe met succes. Het is niet verwonderlijk dat in december 1999 Gerben van der Wal door de bevolking van Sloten gekozen werd tot Slotenaar van de eeuw.

Tekst: Diet Algra, Balk en Aafke Meinesz, Harich. Foto's: Bram de Smit, Harich.

Met dankzegging voor de verstrekte informatie aan:

Dhr. Tj. Hoekstra te Sloten, secretaris en penningmeester van De Stichting Van der Wal Fonds / Van der Wal's Rusthuis.

Dhr. B. van der Zee te Balk, secretaris en penningmeester van de Stichting Studiefonds Van der Wal-Tromp.

Bronnen.

- Archief van de familie Van der Wal.
- Archief van de familie Meinesz (Van der Gaast).
- Jan Fokko van der Wal: Genealogie van een familie Van der Wal uit Friesland.
- Wiebrandus Tjeerd van der Leij: Mijn familie van moeders, Sijske Eelkes de Jongs, kant.

Ter informatie.

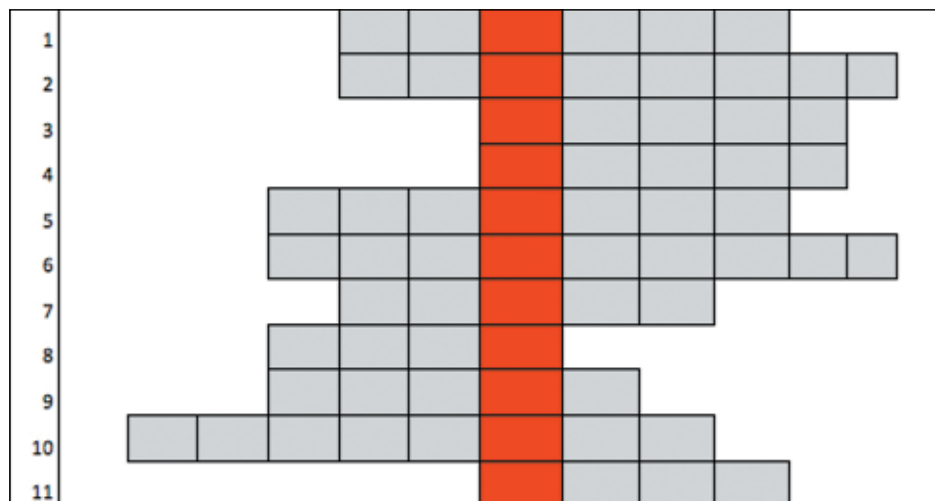
Over de familie Tromp zijn de volgende uitgaven verschenen.

- Y. Brouwers: Vier eeuwen Tromp van Woudsend (2006 Fries Scheepvaart Museum, Sneek).
- Maaïke Tuininga-Tromp: De Hellingbrêge. 't Geslacht Tromp Woudsend/Sloten (Roden 2003).
- Maaïke Tuininga-Tromp: Trijntje M. Tromp en Gerben G. v.d. Wal. Weldoeners van Sleat/Sloten. (Roden 2004).
- Maaïke Tuininga-Tromp: Een oud Friesch geslacht vanaf 1675 (Roden 2009).

Puzzel nummer 4

De oplossing van puzzel no. 3 was Johannes Draaijer. De antwoorden op de vragen staan nu op onze website. De prijs is na loting gewonnen door Henk Hoekstra uit Hurdegaryp. Hij heeft zijn prijs inmiddels ontvangen. Ditmaal gaan de vragen over de (waarnemend-) burgemeesters van Gaasterland, Gaasterlân-Sleat en Sloten. Er is ook een vraag over een oud-inwoner van Gaasterland die burgemeester geworden is. Als iemand twee achternamen heeft dan is alleen de eerste naam van toepassing.

De geslachtsnamen opschrijven zonder voorvoegsels; de IJ is één letter.

Op de rode lijn komt van boven naar beneden de naam te staan van een Gaasterlander die in de 20ste eeuw zitting heeft gehad in de Tweede Kamer der Staten Generaal.

- Vraag 1.** Oud-Gaasterlander die tot zijn pensionering burgemeester was van Tytjerksteradiel.
Vraag 2. De laatste burgemeester van Gaasterland.
Vraag 3. De laatste (waarnemend-) burgemeester van Sloten tot aan de herindeling in 1984.
Vraag 4. De derde voornaam van Gaasterlands burgemeester in de periode 1863 - 1902
Vraag 5. Hij was de laatste burgemeester van Sloten. Hij werd nog opgevolgd door een waarnemer tot de herindeling in 1984.
Vraag 6. De laatste burgemeester van Gaasterlân-Sleat.
Vraag 7. De eerste burgemeester van Gaasterlân-Sleat.
Vraag 8. De enige vrouwelijke burgemeester van Gaasterland en Gaasterlân-Sleat.
Vraag 9. Was tot 1853 burgemeester in Sloten en werd toen burgemeester van Gaasterland.
Vraag 10. Werd tijdelijk burgemeester van Gaasterlân-Sleat na vertrek van vrouwelijke burgemeester.
Vraag 11. Was burgemeester van Sloten in de periode 1948 – 1957.

De oplossing op de rode lijn van boven naar beneden kunt u tot 1 maart 2019 opsturen naar stichtinghwg@gmail.com of naar het secretariaat Meerweg 8, 8561 AT Balk. Onder de juiste oplossingen wordt het boek “Adeldom Verplicht” verloot. Dit boek handelt over de geschiedenis van de adellijke familie Van Swinderen in Gaasterland.

Werkgroepen

Verschillende werkgroepen verdiepen zich in de Gaasterlandse geschiedenis. Er is heel veel uit te zoeken. Het HWG beheert de omvangrijke collectie van Informatiecentrum Mar en Klif op het gebied van (cultuur)historie. Hieronder een overzicht van de werkgroepen met de namen, telefoonnummers en e-mail-adressen van de coördinatoren. Donateurs die willen meedoen, kunnen zich bij hen aanmelden.

<i>Inventarisatie en Documentatie</i>	Albert Draaijer (0514 - 521499 en 06 - 40394493) stichtinghwg@gmail.com
<i>Beeldmateriaal en Publicaties</i>	Sietske Dijkstra (06 - 46866926) stichtinghwg@gmail.com
<i>Dorpen en gehuchten</i>	Henk de Kroon (06-27064569) hadeka49@home.nl
<i>Visserij en Scheepvaart</i>	vacant
<i>Kunst en Cultuur</i>	Bram de Smit (0514 - 603918) smit-wassenaar@kpnplanet.nl
<i>Archeologie</i>	Joke Venekamp (0514-605245) j.c.venekamp@hetnet.nl
<i>Tentoonstellingen</i>	Johan Groenewoud (0514 - 604327) info@langsdeluts.nl

OPROEP

Historysk Wurkferbân Wikel is op zoek naar de film die Johan Adolfs in 1966 van het dorp maakte. De film is in 1995 voor het laatst gedraaid tijdens de reünie van het dorp en sindsdien spoorloos verdwenen. Wie helpt hem terug te vinden? Voor meer informatie en tips bel: Tineke Gijzen 0514-603170 of Hinke Terpstra 0514 531209

LEZING

Op donderdag 24 januari verzorgt Kees Bangma, medeauteur van het boek VER VAN HET FRONT? een lezing voor de donateurs van het HWG en overige belangstellenden in de Doopsgezinde kerk te Balk, met als onderwerp Friesland en de Friezen in de Eerste Wereldoorlog. Aanvang 20 uur.

Het is tijd voor een goede buur.

Als bank heb je je maatschappelijke verantwoordelijkheden. Niet alleen nationaal, ook lokaal. Een prettige samenleving begint nou eenmaal bij u in de straat, om de hoek, in de wijk. Daarom sponsort de Rabobank ook plaatselijke projecten en initiatieven. En dat doen we graag. Het is tenslotte ook onze buurt.

Het is tijd voor de Rabobank.

€ 3,50

een Vliet van 1000 Kroonins Rooden welker 2000 maken een Gemeens

Duyten - Myls van 15 in een Graad